

ПЕДАГОГІКА

УДК 371.174

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-24>**Людмила КОЛБИНА,***orcid.org/0000-0001-6249-9546*

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К.Д. Ушинського»

(Одеса, Україна) *Kolbina.ludmila79@gmail.com*

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена актуальній проблемі необхідності діагностики готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності та аналізу існуючих шляхів їх вирішення. Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та виділенні компонентів, критеріїв та рівнів готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності. Описані результати проведеного експериментального дослідження рівня сформованості компонентів готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності. Вказано, що готовність майбутніх логопедів до інноваційної діяльності – це усвідомлення потреби запровадження інновацій у власній практиці; інформованість про новітні технології, знання новаторських методик роботи; зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність; готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності. Охарактеризовані особливості діагностичної роботи, яка проводилася на основі виділених трьох компонентів готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності: мотиваційного, когнітивного, креативного, які взаємопов'язані та взаємозумовлені між собою, кожен з яких визначає критерії та показники, за якими й оцінюється готовність майбутніх логопедів до інноваційної діяльності. Визначені та описані критерії та показники компонентів готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, які є необхідними для встановлення рівнів сформованості даної готовності у майбутніх логопедів. На основі виділених компонентів готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності було проведено експериментальне дослідження, яке проходило в три етапи. Перший етап дослідження, за мотиваційним компонентом, ставив за мету виявити наявність мотивації майбутніх логопедів до інноваційної діяльності та визначити їх рівень (методика діагностики особистості на виявлення мотивації успіху за Т. Елерсом). Другий етап дослідження (за когнітивним компонентом) передбачав визначення знань інноваційних технологій, та чи є розуміння у майбутніх логопедів про свою майбутню діяльність (авторський опитувальник «Визначення рівня когнітивних знань з інноваційних технологій, які використовуються в інноваційній діяльності майбутнього логопеда»). Останній, третій етап дослідження (за креативним компонентом), передбачав виявлення схильності до креативності в логопедичній діяльності, змозу майбутнього логопеда, орієнтуватися в своїй професійній діяльності та відчувати всі тонкощі процесу (авторський опитувальник «Виявлення схильності до креативності»). Даний опитувальник також надав можливість виявити на скільки чітко майбутні логопеди вміють структурувати та креативно подавати інформацію послуговуючись сучасним інноваційним технологіям та адекватно використовують їх у своїй майбутній діяльності.

Ключові слова: готовність, майбутні логопеди, інноваційна діяльність, мотиваційний компонент, когнітивний компонент, креативний компонент.

Lyudmila KOLBINA,*orcid.org/0000-0001-6249-9546*

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Pedagogical Technologies in Primary Education

State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

(Odesa, Ukraine) *Kolbina.ludmila79@gmail.com*

DIAGNOZING FUTURE SPEECH THERAPISTS' READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITY

The article is devoted to the urgent problem – the need of diagnosing future speech therapists' readiness for innovative activity and analyzing the existing ways of solving this problem. The article aims at theoretical justifying and determining

the components, criteria and levels of future speech therapists' readiness for innovative activity. The author presents the results of an experimental research on the level of formation of the components of future speech therapists' readiness for innovative activity. It is claimed that future speech therapists' readiness for innovative activity is an awareness of the need to introduce innovations in their own practice; awareness of the latest technologies, knowledge of innovative work methods; orientation towards creating one's own creative tasks, methods, attitude towards experimental activity; readiness to overcome difficulties related to the content and organization of innovative activity. The specifics of the diagnostic work is characterized; it was carried out on the basis of the selected three components of future speech therapists' readiness for innovative activity: motivational, cognitive, creative, which are interconnected and mutually determined, each of which determines the criteria and indicators by which future speech therapists' readiness for innovative activity are evaluated. The criteria and indicators of the components of future speech therapists' readiness for innovative activity, which are necessary for establishing the levels of formation of this readiness in future speech therapists, are defined and described. Based on the selected components of future speech therapists' readiness for innovative activity, an experimental study was conducted, and it took place in three stages. The first stage of the research, based on the motivational component, aimed to identify the motivation of future speech therapists for innovative activity and determine their level (methodology of personality diagnostics to identify success motivation according to T. Ehlers). The second stage of the research (according to the cognitive component) involved determining the knowledge of innovative technologies, and whether future speech therapists have an understanding of their future activities (the author's questionnaire "Determination of the level of cognitive knowledge of innovative technologies used in future speech therapists' innovative activity"). The last, third stage of the research (according to the creative component) implied the identification of a propensity for creativity in speech therapy activities, the ability of the future speech therapist to navigate in their professional activity and feel all the intricacies of the process (the author's questionnaire "Identification of a propensity for creativity"). This questionnaire also provided an opportunity to find out how clearly future speech therapists are able to structure and creatively present information using modern innovative technologies and adequately use them in their future activity.

Key words: *readiness, future speech therapists, innovative activity, motivational component, cognitive component, creative component.*

Постановка проблеми. Інноваційна діяльність з кожним роком набуває все важливішого значення в професійній діяльності спеціальних педагогів, покращуються та змінюються технології роботи в логопедичній сфері. У контексті даного дослідження варто наголосити, що невід'ємною складовою цієї сфери є організація та процес професійної підготовки майбутніх логопедів. Адже запровадження державних стандартів вищої освіти за спеціальностями «Дошкільна освіта», «Початкова освіта» та «Спеціальна освіта» для першого та другого рівнів підготовки фахівців однією з головних вимог є наявність компетентностей у сфері інклюзивної освіти. Саме перехід на рівневу систему освіти стали підґрунтям для оновлення системи підготовки майбутніх фахівців у ЗВО, зорієнтованої на формування компетентності у майбутніх спеціалістів даного фаху і бути готовим до використання інноваційних технологій у своїй професійній діяльності.

Аналіз досліджень. Результатами аналізу науково-методичної літератури свідчать про те, що вивчення даної проблеми перебуває в колі актуальних досліджень сьогодення широкого загалу науковців таких, як: І. Богданової, В. Бондар, І. Дичківської, С. Довбенко, І. Гавриш, С. Мирнова О. Савченко, В. Синьов, С. Сисоєва, Г. Соколова, М. Шеремет Л. Федорович, Л. Черніченко, О. Цюняк та ін.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та виділенні компонентів, критеріїв та рівнів

готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Якщо почергово розглянути кожне з наукових понять, які є об'єктом наукового доробку, то можна прийти до висновку, що по-перше, поняття «готовність» ще немає однозначного визначення, його зазвичай використовують до будь-якої діяльності. Найчастіше даний термін, на думку Л. Черніченко, тлумачать як певну здатність до здійснення діяльності (Черніченко, 2017: 353); по-друге, однією з важливих якостей логопеда, умов успішності є його готовність до інноваційної діяльності. Слушною є думка О. Цюняк та С. Довбенко, які вважають, що «готовність до інноваційної діяльності є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу» (Цюняк, 2019: 104). Та по-третє, надважливим для нашого дослідження є аналіз структури готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності.

Отже, готовність майбутніх логопедів до інноваційної діяльності – це усвідомлення потреби запровадження інновацій у власній практиці; інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи; зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність; готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності тощо.

Структуру готовності майбутніх логопедів до інноваційної педагогічної діяльності розглядають сукупність компонентів (мотиваційного, когнітивного, креативного) даної готовності, які взаємопов'язані та взаємозумовлені між собою, кожен з яких визначає критерії та показники, за якими й оцінюється готовність майбутніх логопедів до інноваційної діяльності:

1) Мотиваційний компонент готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності характеризувався критеріями такими, як: усвідомлене ставлення логопеда до інновацій, інноваційних технологій та їх ролі в сучасності у розв'язанні актуальних проблем, які виникають у діяльності; пізнавальний інтерес до майбутньої професії, логопедії; сприйнятливність до логопедичних нововведень. Дослідження доводять, що саме мотиваційний компонент є одним з важливих, навколо якого конструюються основні якості фахівців різних сфер у тому числі і логопедів, як професіоналів, оскільки від того, чим мотивує логопед свою готовність до інноваційної діяльності, залежить характер його участі в інноваційних процесах, досягнуті результати у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Показниками даного критерію виступають: активність, мотивація до успіху в професійній діяльності, ініціативність в допомозі клієнту для вирішення проблеми, гнучкість та наполегливість при вирішенні важливих проблем, які стосуються в першу чергу дітей з особливими освітніми потребами, а також допомога у вирішенні соціально-педагогічних та психологічних проблем дітей, як з типовим так і нетиповим рівнем розвитку; варіативність у виборі інноваційних технологій у професійній діяльності; зацікавленості професійною діяльністю, до нових професійних знань, власного вдосконалення, бажання саморозвитку тощо.

2) Когнітивний компонент готовності майбутніх логопедів до використання інноваційних технологій в професійній діяльності включає в себе сукупність професійних знань, умінь та навичок, як загальних так і спеціальних. Складові якого характеризувалися такими показниками – бажання поновлювати й отримувати нові знання, які допомагатимуть в професійній діяльності; системність та комплексність знань та умінь; пізнавальна активність до актуальних проблем діяльності; пошуку нових шляхів у вирішенні проблем; узагальнення знань та усвідомлення значущості застосування інноваційних технологій у практичній діяльності; нове пізнання про методологію та шляхи саморозвитку; знання та поповнення понятійного апарату у своїй діяльності.

3) Креативний компонент даної готовності характеризується наявністю у студента, майбутнього фахівця спеціальної освіти, достатнього рівня розвитку вмінь і навичок конструктивної взаємодії з дітьми як з типовим так і нетиповим рівнем розвитку; здібностей встановлювати, підтримувати та розвивати цю взаємодію. Також характеризується наявністю достатнього рівня мовної культури майбутніх логопедів, їх уміння правильно висловлюватись та правильно користуватись словом, мовою, понятійним апаратом; уміння критично мислити; сміливо відстоювати власну думку; усвідомлювати особливості дітей з особливими освітніми потребами, здатність встановлювати з ними контакт; добирати форми і методи впливу; вміння їх консультувати і тренувати.

Визначені та описані критерії й показники компонентів готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності є необхідним для встановлення рівнів сформованості даної готовності у майбутніх логопедів.

На основі яких було проведено експериментальне дослідження, яке проходило в три етапи.

На першому етапі дослідження за мотиваційним компонентом даної готовності, було поставлено за мету виявити наявність мотивацій у майбутніх логопедів до інноваційної діяльності та визначити їх рівень.

Другий етап дослідження за когнітивним компонентом готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, проходив у визначенні знань інноваційних технологій та чи є розуміння тієї діяльності, якою майбутній логопед буде займатись.

Останній, третій етап дослідження за креативним компонентом готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, виявляв схильність до креативності в логопедичній діяльності. А головне чи готовий майбутній логопед орієнтуватися в своїй діяльності, а саме відчувати всі тонкощі процесу.

Для більш точної якісно-кількісної оцінки експериментального дослідження, експериментальну вибірку склали магістри – майбутні логопеди за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта», денної та заочної форми навчання у кількості 50 осіб, які умовно було поділено на експериментальну (студенти денної форми навчання) та контрольну (студенти заочної форми навчання) групи по 25 осіб.

На першому етапі експериментального дослідження була проведена методика діагностики особистості на виявлення мотивації успіху за методикою Т. Елерса.

Ціллю даної методики є визначення рівня мотивації до успіху, чи присутній у людини ризик в діях, ініціативність та активність в своїй діяльності, чи здатна особистість прагнути до розвитку.

Результати проведеного дослідження за методикою Т. Елерса представлені в таблиці 1.

Таблиця 1
Результати методики «Мотивація до успіху особистості» (за Т. Елерсом)

Групи \ Рівні	Високий, %	Середній, %	Низький, %
Експериментальна	24	48	28
Контрольна	20	44	36

Як бачимо з таблиці 1 на низькому рівні за мотиваційним компонентом готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, було виявлено 28% респондентів експериментальної групи та 36% осіб контрольної. У майбутніх логопедів даного рівня спостерігається відсутня мотивація до успіху, вони не впевнені в своїх силах та не можуть ними правильно користуватися. Зазвичай це проявляється у пасивності та апатичності, як в житті так і в будь-якій діяльності.

Середнього рівня готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності за цим же критерієм, було виявлено у 48% опитуваних експериментальної та 44% реципієнтів контрольної груп. Результати характерні для тих в кого сформована мотивація до успіху, як виявилось ці студенти навіть можуть ризикувати в ситуаціях, які виникають під час діяльності, розкуті в своїх діях, не заперечують виникненню невдачі, ставляться до них байдуже.

Що стосується високого рівня, його досягла за даним компонентом готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, немала кількість опитаних, а саме – 24% експериментальної групи та 20% посіло реципієнтів контрольної групи. Респонденти, які відносяться до цього рівня мають високу мотивацію до успіху, присутній ризик середнього рівня в діях, чітко орієнтуються на свої сили, гнучкі та наполегливі в досягненні поставленої мети їх діяльності.

Підсумовуючи можна стверджувати, що респонденти експериментальної та контрольної груп мають досить високий відсоток низького рівня, це в свою чергу свідчить про те, що в студентів відсутня мотивація до успіху, вони не зацікавлені в продуктивному результаті своєї діяльності, відсутня активність та ініціативність в будь-якій роботі, в основному апатичні до життя. У свою чергу середній рівень має різницю між двома групами пару відсотків. Це означає що, у достатньої кількості опитуваних сформована мотивація до успіху, розкуті в своїх діях, не бояться невдач.

Схильні йти до продуктивного результату в своїй професійній діяльності. Високий рівень не користується великим успіхом серед студентів, так як серед всіх рівнів має найнижчий відсоток в обох групах. Але попри це, респонденти мають достатньо сформовану мотивацію до успіху, здатні йти на ризик заради високих результатів своєї професійної діяльності, є наполегливі, гнучкі та впевнені в своїх діях.

На наступному етапі експериментального дослідження виявляли рівень когнітивних знань з інноваційних технологій за когнітивним компонентом готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, які використовуються в інноваційній діяльності майбутнього логопеда. Для виявлення знань було розроблено власний авторський опитувальник, який допоміг у досягненні мети поставленої на початку експериментального дослідження. Результати представлені в таблиці 2.

Таблиця 2
Результати опитувальника «Визначення рівня знань за когнітивним компонентом підготовленості майбутніх логопедів до інноваційної діяльності»

Групи \ Рівні	Високий, %	Середній, %	Низький, %
Експериментальна	28	60	12
Контрольна	20	64	16

Після обробки отриманих даних за таблицею 2, можна розглянути когнітивні знання з боку трьох рівнів: низького, середнього та високого.

Низький рівень за когнітивним компонентом готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, нарахував 12% реципієнтів експериментальної групи та 16% опитаних контрольної групи. Це свідчить про те, що в найменшій частині респондентів є мало знань інноваційних технологій, відсутній пізнавальний інтерес до інноваційних впроваджень, мають звужене коло знань в професійній діяльності. У таких опитуваних відсутні будь-які представлення про інноваційні технології, їх знання і правильне користування ними. Повністю відсутній інтерес до пізнання та навчання, а отже і фахівцями в інноваційній діяльності вони не будуть.

На середньому рівні за цим же компонентом готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, було діагностовано – 60% опитаних експериментальної групи та 64% майбутніх логопедів контрольної групи. Респонденти даного рівня, проявили досить глибокі знання щодо

інноваційних технологій та інновацій у логопедичній сфері, які за результатами опитування вони готові використовувати у своїй подальшій професійній діяльності, але їх все одно не достатньо для досягнення ефективного та продуктивного результату. Пізнавальний інтерес зазвичай у даних майбутніх логопедів виникає лише при виникненні професійної проблеми або ситуації.

Високого рівня готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, було досягнуто у 28% опитаних експериментальної групи та 20% реципієнтів контрольної, такі респонденти володіють знаннями щодо інноваційних технологій, готові використовувати (дехто вже використовує) набуті знання у своїй роботі; гнучко та варіативно підбирають інноваційні технології для професійної діяльності, прагнуть до розширення знань в даній області, діляться своїми знаннями з іншими, завдяки знанням отримують позитивні результати. Отже, студенти високого рівня володіють усім арсеналом інноваційних технологій, які допоможуть їм в професійній діяльності, постійно розширюють і поновлюють свої знання, здатні передати свої знання іншим.

Підводячи підсумок після проведення методики, можна сказати, що у більшості студентів є знання інноваційних технологій. Низький рівень знань присутній, але не в значній кількості, нажаль респонденти цього рівня не зацікавлені в отриманні нових знань, або будь-яких. Зазвичай не займаються інноваційною діяльністю, не знають технологій, які використовуються в логопедії, і не відзначаються, як кваліфіковані спеціалісти, низька пізнавальна активність. Середній рівень займає найбільший відсоток опитуваних. Знання на цьому рівні набагато вищі ніж на попередньому рівні. Такі студенти можуть займатися інноваційною діяльністю, знають тільки провідні технології, пізнавальна активність виникає в разі необхідності. На високому рівні більше ніж на низькому, але менше ніж на середньому відсотків. Респонденти даної категорії володіють високим рівнем знань інноваційних технологій, висока пізнавальна активність, мобільні, гнучкі та оперативні в вирішенні різноманітних ситуацій. Оперують бездоганно інноваційними технологіями та знають коли і де застосувати кожну з них.

Третій етап експериментального дослідження готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності за креативним компонентом був направлений на виявлення схильності до креативності, яка є однією зі складових готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності.

Для виявлення рівня за даним компонентом, було використано авторський опитувальник. Результати представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Результати опитувальника «Визначення рівня знань за креативним компонентом підготовленості майбутніх логопедів до інноваційної діяльності»

Групи \ Рівні	Високий, %	Середній, %	Низький, %
Експериментальна	24	56	20
Контрольна	20	60	20

Розглянемо детально отримані результати за табл. 3. Низький рівень готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності за креативним компонентом, посіло 20% опитаних, як експериментальної так і контрольної груп, що свідчить про велику кількість майбутніх, молодих спеціалістів, в яких практично відсутня здатність генерувати оригінальні ідеї та креативно й дохідливо їх презентувати. Студенти, які знаходяться на цьому рівні в своїй професійній діяльності не здатні синтезувати необхідну фахову інформацію, здійснювати її критичний аналіз, креативно подавати. Майже нездатні адекватно використовувати необхідні інноваційні технології для ефективного провадження профільної діяльності. В основному, якщо такі люди і починають працювати в професійному напрямку, то це триває не довго, через внутрішні проблеми та сумніви у своїх силах.

Середній рівень даної готовності за креативним компонентом, проявився у 56% та 60% опитаних експериментальної та відповідно контрольної груп, це свідчить, що у достатньої кількості респондентів проявляється здатність генерувати оригінальні ідеї, креативно й дохідливо їх презентувати, створювати інноваційний та креативно корисний контент для дітей; на достатньому рівні здатні синтезувати необхідну фахову інформацію, здійснювати її критичний аналіз. Досить чітко вміють структурувати та креативно подавати інформацію послуговуючись сучасним інноваційним технологіям. Зазвичай адекватно використовують інноваційні технології у своїй діяльності.

Високий рівень за креативним критерієм готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності, займає – 24% респондентів експериментальної групи та 20% реципієнтів контрольної. Майбутні логопеди, даного рівня, повністю готові до інноваційної професійної діяльності, так як у них присутні всі складові креативного компо-

ненту. Мають бездоганний індивідуальний стиль, тонко відчують суть проблеми, уявляють її, проявляють мудрість. Здатні до імпровізації, присутні артистичні дані, винахідливість, самоаналіз та невинний самоконтроль. Проявляють на високому рівні здатність генерувати оригінальні ідеї, креативно й дохідливо їх презентують, вміють створювати інноваційний та креативно корисний контент для дітей; здатні синтезувати необхідну фахову інформацію, здійснювати її критичний аналіз. Чітко структурують та креативно подають інформацію послуговуючись сучасним інноваційним технологіям. Адекватно використовують інноваційні технології у своїй діяльності. Відрізняються своїм індивідуальним почерком, характером дій, гнучкістю мислення, можуть передбачити розвиток подій в тій чи іншій ситуації. В них присутня перебільшена потреба в діяльності, занурюються в роботу, не відволікаються від буденних проблем.

Отже, можна сказати, що в невеликої кількості студентів проявляється підвищена ділова активність, напористість, цілеспрямованість, які розраховують свій час так як вміють вибрати головне направлення діяльності, швидко приймають рішення, креативно вирішують проблеми, що виникають в ході діяльності, тим самим дуже рідко спостерігається в них виснажливість та вигорання в роботі. Відрізняються енергійністю,

виразністю мови та міміки. Прагнуть до емоційно насиченого життя, завжди йдуть до успіху, постійно бажають покращити свої результати в роботі завжди використовуючи інновації. Тобто здатні адекватно використовувати необхідні інноваційні технології, методи, прийоми для ефективного провадження профільної діяльності.

Висновки. Підводячи підсумок проведеної експериментально-дослідної роботи, можна сказати, що у майбутніх логопедів не сформована повністю готовність до інноваційної діяльності. Вони мають арсенал знань з даної проблематики, різновиду та сутності інноваційних технологій, де їх можна застосовувати та яким чином. Але все ж таки, ми вбачаємо подальшу роботу в забезпеченні освітнього процесу для майбутніх логопедів, а саме в упровадженні інновацій, які передбачатимуть нові інноваційні технології з використанням тренінгів, інтерактивні методів, інформаційно-комунікаційних технологій, технічних засобів навчання тощо. Так, як використання інновацій у освітньому процесі сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх логопедів, які мають достатній рівень професійної компетентності, що відповідає вимогам сьогодення. Саме інновації забезпечують активність студента в набутті професіоналізму, здатність самостійно одержувати знання, вміння готувати себе до майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цюняк О. П., Довбенко С. Ю. Педагогічна інноватика : навчально-методичний посібник : Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г.М., 2019. 190 с.
2. Черніченко Л. Структура, критерії та рівні готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. *Витоки педагогічної майстерності*. 2017. Випуск 19. С. 352-357.

REFERENCES

1. Tsiuniak O. P., Dovbenko S. Yu. Pedagogical innovations [Pedagogical innovations]. 2019. Ivano-Frankivsk: Kushnir H. M. Editing house [in Ukrainian].
2. Chernichenko L. Struktura, kryterii ta rivni hotovnosti maibutnix lohopediv do innovatsiinoi doialnosti v umovakh inklusyvnoho navchannia [Structure, criteria and levels of future speech therapists' readiness for innovative activity in the conditions of inclusive education]. *Vytoky pedagogichnoi maisternosti – Origins of pedagogical mastery*, 2017, Nr 19, pp. 352-357 [in Ukrainian].